

AAN DE VORSTEN

EN AAN DE VRIJE VOLKEREN

VAN DE CHRISTELIJKE WERELD.

De misvatting is niet minder oud dan zij verderfelijk is: veel stervelingen, en dan vooral de machtigste en de rijkste, praten zichzelf aan, of - dat acht ik waarschijnlijker - doen hun best om zichzelf wijs te maken, dat recht en onrecht niet naar hun natuur, maar slechts in de verbeelding en het spraakgebruik van mensen van elkaar verschillen. Daarom houden zij die, en ook recht en billijkheid, voor schone schijn en voor bedenksels om verzet en onrust onder degenen, die als ondergeschikten geboren zijn, in toom te houden. Zij, die in de hoogste posities zijn geplaatst, meten het recht af aan hun eigen wensen - en hun wensen aan wat zij voor zichzelf als nuttig beschouwen. Die opvatting lijkt volstrekt onzinnig en in strijd met de natuur, maar heeft niettemin enige instemming verworven. Wat overigens niet zo verwonderlijk is. Het is een zwakte van alle mensen om niet alleen gevoelig te zijn voor ondeugden en hun verleiders, maar ook

communem humani generis, quo sicut vitia
ita vitiorum patrocinia sectamur, accesserint
adulantium artes quibus omnis potestas ob-
noxia est. Sed contra extiterunt nullo non se-
culo viri liberi, sapientes, religiosi, qui falsam
hanc persuasionem animis simplicium evelle-
rent, ceteros autem eius defensores impuden-
tia convincerent. Deum quippe esse monstra-
bant conditorem rectoremque uniuersi, im-
primis autem humane nature parentem,
quam ideo, non uti cetera animantia, in spe-
cies diversas, variaque discrimina segregas-
set, sed unius esse generis, una etiam appella-
tione voluisset contineri, dedisset in super ori-
ginem eandem, similem membrorum compa-
gem, vultus inter se obversos, sermonem quo-
que & alia communicandi instrumenta, ut
intelligerent omnes naturalem inter se socie-
tatem esse atque cognationem. Huic autem a
se fundata aut domui aut ciuitati summum
illum principem patremque familias suas
quasdam scripsisse leges, non in aere aut tabu-
lis, sed

voor de kunst van het vleien, waaraan machtigen altijd blootgesteld zijn. Maar iedere eeuw heeft opnieuw ook vrijdenkende, wijze en verantwoordelijke mannen voortgebracht, die hun best deden om eenvoudige lieden deze kwalijke overtuiging uit het hoofd te praten en om anderen, de voorstanders, te overtuigen van de onbeschaamdheid van hun opvattingen. Zij toonden aan dat God niet slechts de schepper en bestierder van het universum is, maar dat de kroon op diens schepping de menselijke natuur is. Dat Hij ook daarom de mensheid niet, zoals de overige schepsels, in uiteenlopende soorten heeft onderverdeeld, met bonte verschijningsvormen, maar doelbewust in één geslacht heeft ondergebracht, onder één naam. Dat Hij bovendien alle mensen dezelfde herkomst en dezelfde lichaamsbouw geschonken heeft - rechtop, met de gezichten naar elkaar gericht - en hen de spraak en andere communicatiemiddelen heeft gegeven. Dit alles met het oogmerk, dat een ieder hieruit de natuurlijke onderlinge band en verwantschap zou kunnen herkennen. Verder leerden zij, dat deze hoogste vorst, dit opperste gezinshoofd, aan de huishoudens en gemeenschappen die Hij gesticht heeft zekere eigen wetten gesteld heeft, die niet gegrift zijn in brons of in steen,

lis, sed in sensibus animis que singulorum, ubi
invitis etiã & aversantibus legenda occur-
rent. his legibus summos pariter atque infi-
mos teneri. in has non plus regibus licere,
quã plebi aduersus decreta decurionum, de-
curionibus contra præsidium edicta, præsi-
dibus in regum ipsorum sanctiones. Quin illa
ipsa populorum atque urbium singularum iu-
ra ex illo fonte dimanare, inde sanctimo-
niam suam atque maiestatem accipere. Sicut
autem in ipso homine alia sunt quæ habet
cum omnibus communia, alia quibus ab alte-
ro quisque distinguitur, ita earum rerum
quas in usum hominis produxisset natura
alias eam manere communes, alias cuiusque
industria ac labore proprias fieri voluisse. de
utrisque autem datas leges, ut communibus
quidem sine detrimento omnium omnes
uterentur, de ceteris autem quod cuique
contigisset eo contentus abstineret alieno.
Hæc si homo nullus nescire potest nisi homo
esse desierit, hæc si gentes uiderunt quibus

maar in de hoofden en de harten van ieder van ons. Daarin staat voor ieder mens te lezen, of hij het wil of niet, en hoe hij daar ook over denkt, dat hoog zo goed als laag aan deze wetten gehouden zijn. Koningen kunnen zich tegen deze wetten niet meer veroorloven dan de gewone man tegen de bepalingen van lagere overheden, deze overheden tegen de besluiten van magistraten, of de magistraten tegen de verordeningen van deze koningen zelf. En wel, omdat de wetgeving-zelf van elk van deze volkeren en steden juist voortvloeit uit die ene rechtsbron, die haar eerbiedwaardigheid en aanzien verleent. Maar, zo toonden deze mannen aan, zoals de mens zelf sommige zaken met zijn medemens deelt, maar zich in andere van hem onderscheidt, zo heeft de natuur ook in haar voorzieningen voor de menselijke behoeften het zo bedoeld dat sommige zaken gemeenschappelijk blijven, maar andere zich door noeste arbeid laten toe-eigenen. Voor beide categorieën heeft zij dan ook eigen wetten opgesteld. Het gemeenschappelijk bezit staat iedereen vrij ter beschikking, op voorwaarde dat de gemeenschap daarvan geen schade ondervindt. Wat de overige zaken betreft zal ieder zich tevreden moeten stellen met wat hem ten deel valt en andermans eigendom respecteren. Wanneer het bovenstaande geen mens kan ontgaan tenzij hij zijn menselijke natuur zelf loochent; wanneer zelfs die volkeren dit inzien

ad verum omne cecutientibus sola natura
fax illuxit, quid vos sentire ac facere
equum est, principes populique (Christia-
ni? Si quis durum putat ea a se exigique
tam sancti nominis professio requirit,
cuius minimum est ab iniuriis abstinere,
certe quid sui sit officij scire quisque po-
test ex eo quod alteri præcipit. Nemo est
vestrum qui non palam edicat rei quem-
que sue esse moderatorem & arbitrum:
qui non fluminibus locisque publicis cives
omnes uti ex æquo & promiscue iubeat,
qui non commeandi commercandique li-
bertatem omni ope defendat. Sine his si
parva illa societas, quam rempublicam vo-
camus, constare non posse iudicatur (&
certe constare non potest) quamobrem non
eadem illa ad sustinendam totius humani
generis societatem atque concordiam erunt
necessaria? Si quis adversus hæc vim fa-
ciat, merito indignamini, exempla etiam
pro flagitij magnitudine statuitis, non alia
de cau-

die omtrent de waarheid volledig in het duister tasten en die alleen het licht der natuur tot leidraad hebben; welk inzicht, en welke daden, mag men dan van U, vorsten en volkeren van de Christenheid, wel niet verwachten? Mocht het iemand al zwaar vallen te voldoen aan de eisen die de gelofte aan zo'n hoge naam hem stelt - waarvan de minste toch wel is zich van onrecht te onthouden - dan kan een ieder uit wat hij zelf aan zijn medemenschen oplegt toch opmaken waaraan hij zich te houden heeft. Want niemand van U onderschrijft niet volmondig dat ieder zelf het beheer en de beschikking over zijn eigendommen heeft. Ook niemand van U zou willen dat niet alle burgers gelijkelijk en zonder onderscheid van persoon de rivieren en ander openbaar terrein kunnen benutten. Niemand van U zou niet uit alle macht de vrijheid van reizen en handel verdedigen. Wanneer wij nu denken te weten dat de kleine gemeenschap die wij een Staat noemen zonder deze voorzieningen niet kan bestaan - en dat kan zij ook beslist niet - waarom zouden diezelfde voorzieningen dan niet evenzeer voorwaarden zijn voor het in stand houden van de samenleving en de eendracht van de gehele mensheid? Wanneer iemand deze vrijheden aantast bent U terecht verontwaardigd. U legt dan straffen op naar evenredigheid van de zwaarte van het vergrijp.

de causa nisi quia ubi ista passim licent
status imperii tranquillus esse non potest.
Quod si rex in regem, populus in popu-
lum inique & violente agat, id nonne
ad perturbendam magnæ illius civitatis
quietem & ad summi custodis spectat in-
iuriam? Hoc interest, quod sicut magi-
stratus min res de vulgo iudicant, vos
de magistratibus, ita omnium aliorum de-
licta cognoscenda vobis & punienda man-
davit rex universi, vestra exceptit sibi.
Is autem quanquam supremam animad-
versionem sibi reservat, tardam, oc-
cultam, inevitabilem, nihilominus du-
os a se iudices delegat qui rebus huma-
nis intersint, quos nocentium felicif-
simus non effugit, conscientiam cui-
que suam & famam sive existimatio-
nem alienam. Hæc tribunalia illis pa-
tent quibus alia præclusa sunt: ad
hæc infirmi provocant: in his vin-
cuntur qui vincunt viribus, qui
licen-